

מראי מקומות - יבמות

צב.

א. מהו דתימא הואיל ואתאי לבי דינא ושרינן,

קקלא דקמי נישואין דמי ותיתסה, קמ"ל

הק' הריטב"א, א"כ לימא ר' אשי רק הא דהכא, ואם כאן הדין הוא דלא חיישינן לקול דבתר נישואין, כ"ש היכא דלא אתיא לבי דינא מעיקרא. ותי' "דאי מהא דהכא, ה"א דאלמוה רבנן לתקנתם ולהוראתם דלא תפקע משום קלא, ואע"ג דאתחזק בבי דינא, דא"כ מה כח ב"ד יפה, אבל בעלמא חיישינן ל' קמ"ל". וכ' הקרן אורה דלכא' יש לחלק בפשיטות, דלכא' מכאן לא שמעי' אלא דהקול אינו סותר עדות ברורה, דהא כאן העדות הי' דמת, והקול הוא דלא מת, אבל קלא דבתר נישואין דאיך דר' אשי, אין הקול סותר הנישואין, דהקול יצא דגרופה או זונה היא, וא"כ שפיר איצטריך לאשמעינן דאפ"ה לא חיישינן לקלא.

ב. אמר רבא תדע דטעות הוא, וכו'

בביאור דברי רבא, כ' הריטב"א דהדמיון לחלב ודם הוא בגוונא דהורו ב"ד לאכול חלב, אולם ההיתר לא הי' מיוסד על דבר ברור, ואח"כ הורו לאיסורא בדבר ברור, ואח"כ הורו להתירא משום טעם הראשון ממש שלא הי' ברור, אז ודאי לא משגחינן להו. וה"נ לכא' הוא ממש כך, דאם מתחלה התירה ע"פ ע"א, ואח"כ באו עדים לאיסורא, ושוב בא ע"א להתיר [דהיינו, היתר חדש, שעכשיו מתן], ודאי שומעין לו ומתירין אותה. ואם זה חשיב פסק ב"ד, דהיינו דהעיקר הוא מה שב"ד הכריע שמותרת, ולא משום דסמכינן על העד [דהא אם סמכינן על העד, הר"ז היתר חדש], א"כ לכא' הוי דומה להא דחלב ודם, ולמה מתירין אותה משום העד השני (ואף דלכא' אינו דומה, דהא כאן העד השני אינו מעיד על המעשה שהעיד הראשון כלל, וסיבה חדשה הוא להתירה, ואינו משום טעם קלוש דמעיקרא כלל, ואין עדותו של השני סותר מה שאמרו הב' עדים כלל, דהא אמר שמת אח"כ, צ"ל (וכן משמע מלשון הריטב"א) דכיון דצריכין אנו לומר דדייקא ומנסבא, וע"כ לא דייקא ומנסבא בעדות הראשון, א"כ הי' שייך לומר דאם העיקר הוא הפסק ב"ד, שהוא מיוסד על מה שהיא דייקא ומנסבא, א"כ אין לחזור ולפסוק כן ע"פ דייקא זו, דנראה דבאמת אינה מדייקת כ"כ. וכיון דאנו סומכינן על השני, ע"כ היינו משום דסומכינן על עדות הראשון, וזה הי' טעות, וא"כ שפיר סמכינן על עדות השני, אע"כ אמרי' דהראשון הי' בגדר טעות, ולא הוראה, וא"כ שפיר יכולים להאמין לשני, דאם עד זה הוחזק להיות טועה, כל ישראל מי הוחזקו.

ג. ליתא למתני' מדתני בי מדרשא וכו', ודלמא

קסבר ר"א יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכו'

כ' הרמב"ם (שגגות יד ג), "וכן אם התירו אשת איש להנשא, לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה ואח"כ בא בעלה, אין זו הוריא' אלא טעות, והאשה ובעלה האחרון חייבין חטאת על שגגתן". ותמה המשנה למלך, למה הי' צריך הרמב"ם לבאר כן משום טעות, הרי מה שהגמ' הי' צריכה לטעם זה הוא רק משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, אבל לדידן, דקיי"ל דחייב, וכמש"כ הרמב"ם (שם יג, סוף הל' א'), א"כ כי נמי חשיב הוראה, מה בכך, הא מ"מ חייב, והניח בצ"ע. וע' בלחם משנה (שם ה, ה), דתי' דנפק"מ בטעם

הוא אם רוב ישראל עברו בזה, דבעלמא אמרי' דהיכא דטעו רוב ישראל ע"פ הוראת ב"ד, הדין הוא דפטורין מקרבן, כאן יהיו חייבין, משום דטעות הוא ולא הוראה. וכ' הערוך לנר דדוחק לומר כן, דיהיו צריכין לומר דרוב ישראל הלכו למדה", והורו ב"ד להתיר נשותיהן. ולכן כ' לתרץ באו"א, דנפק"מ היכא דב"ד הורו לחצי ישראל באיסור כרת, ולזו הורו שמותרת לינשא, דאם הוראה היא, א"כ יכולין לצרף הוראות אלו להדדי ויהיו רוב ישראל עושים ע"פ הוראת ב"ד, ויהיו פטורין מקרבן. אבל כיון דטעות הוא, א"כ כיחידים הם, וכל א' מביא קרבן יחיד, וב"ד פטורין מקרבן.

וע"ע בנודע ביהודה (תנינא יו"ד צ"ו, ד"ה ובוה נלענ"ד), דכ' דהוצרך הרמב"ם לומר דטעות הוא משום הציור שהיו שם ב' עדים [וכלשון הרמב"ם "העידו בפניהם"], דלכא' יש להק', למה חייבת קרבן, הרי אנוסה היא, וע"ז תי' הרמב"ם דהעדים טעו, ולכן לא הי' בהם הכח של ב' עדים, ולכן לא חשיב אונס. ואף דהרמב"ם כולל גם הציור דע"א שהעיד, ובוה באמת לא צריך להדין טעות, אבל כיון שהגמ' כ' משום טעות, אף דאין צריכים בזה למעשה בע"א, אבל כיון דמשום ב' עדים צריכים לטעם זה, ע"כ נקט הרמב"ם כלשון הגמ', דחייבים משום טעות.

ד. אבל זינתה לא

הק' הערוך לנר, לשני הרמב"ם (אישות א, ד) דלוקין על זנות דפנוי' משום לא תהי' קדשה, א"כ מאי איכא בין גרושה וחלוצה לכהן ובין זינתה, הרי לכל א' איכא לאו בתורה, וא"כ לימא דלאו להכי התירוה ב"ד. וכ' לתרץ, דהא השיג הראב"ד על הרמב"ם שם, דאינו עובר הלאו של לא תהי' קדשה אא"כ הפקירה עצמה לזנות. וכ' הכסף משנה דגם הרמב"ם ס"ל כן, ולפי"ז א"ש מה דאי' בגמ' אבל זינתה לא, דמיירי שלא הפקירה עצמה לזנות, אלא דזינתה פעם א', ובכה"ג אינו עובר הלאו, וא"כ שפיר אמרי' דלא התירוה להנשא לחיבי לאוין, אבל אין איסור כלפי ביאת זנות.

ועפ"ז כ' הערל"נ ליישב הכס"מ (שגגות ה, ה), דהק' על הרמב"ם שם דפסק דאם זינתה עם אנשים הרבה דחייבת חטאת על כאו"א, ולמה פסק כנגד ר' יוחנן, דס"ל דאם זינתה פטורה, הרי תניא כוותי' דר' יוחנן. ולפי"ז, כ' הערל"נ דמה שפטרה ר' יוחנן, היינו כשזינתה רק עם א', דלא הפקירה עצמה לזנות, ולא עברה על איסור דאורייתא, ולכן פטורה, אבל אם זינתה עם אנשים הרבה, אז עוברים על איסור דלא תהי' קדשה, ואף ר' יוחנן יהי' מודה דחייבים בכה"ג.

וע' בנודע ביהודה (תנינא חו"מ ס"ב מבין המחבר, ד"ה אבל) דביאר דברי הגמ' והרמב"ם כן- "דכוונת הגמ' לחלק בין זינתה ובין אלמנה לכ"ג, כיון דבזינתה ונבעלת לכשר לה, הרי היתה יכולה להנשא לו ע"פ היתר ב"ד, וא"כ יכולה שתאמר אתון שויתון פנוי', שהרי היתה יכולה להנשא לו ברשות ב"ד, א"כ אף שנבעלת לו בזנות, מ"מ היא נחשבת לו לפנוי', דהא היתה מותרת לו בחופה וקידושין, משא"כ באלמנה לכ"ג, אשר מעולם לא היתה יכולה להנשא לו, לא שייך לומר ששווי' פנוי' לגבי כ"ג, שהרי לא הי' בכלל ההיתר שהתירוה ב"ד להנשא".